

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ,
ΝΕΥΡΟΕΠΙΣΤΗΜΩΝ και ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ «ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΦΑΝΗΣ»
Διευθυντής: Ομότιμος Καθηγητής Ε.Σ.Πατσούρης

Η Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών και των Ουνοπνευματωδών στην Ελλάδα

Ετήσια Έκθεση

2020

Κύρια Σημεία

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ
www.ektepn.gr

Αθήνα 2021

Η Έκθεση αυτή αφιερώνεται:

στον Εθνικό Συντονιστή, Δρα Χρήστο Κουιμσίδα,

*επειδή ηγήθηκε με όραμα και έμπνευση της εκπόνησης της
Εθνικής Στρατηγικής και του Σχεδίου Δράσης για τις εξαρτήσεις
και αξιοποίησε τις δυνατότητες όλων των μελών της Εθνικής Επιτροπής*

Το Επιστημονικό Προσωπικό του ΕΚΤΕΠΝ
συλλέγει, επεξεργάζεται και επιμελείται
τα στοιχεία στα οποία βασίζεται η Έκθεση

Επιμέλεια: Μ. ΤΕΡΖΙΔΟΥ

Πρόλογος

Ετήσια Έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ 2020 για την Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών και του Αλκοόλ στη χώρα. Επικαιροποίηση των εξελίξεων στον τομέα της επιδημιολογίας, της πρόληψης, της θεραπείας, της κοινωνικής επανένταξης χρηστών παράνομων ουσιών και οιοπνευματωδών στη χώρα μας. Μια πλήρης ενημέρωση που αποτελεί πολύτιμο οδηγό για την προσαρμογή της πολιτικής της χώρας στον κρίσιμο τομέα των εξαρτήσεων. Περιλαμβάνονται στην Έκθεση στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τα στελέχη του ΕΚΤΕΠΝ στη διάρκεια ενός πολύ δύσκολου έτους λόγω των περιορισμών που επέβαλε η επιδημία του κορονοϊού. Οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στην Έκθεση μας ενημερώνουν για τα βήματα που έγιναν στη χώρα αναφορικά με την αντιμετώπιση του προβλήματος των ουσιοεξαρτήσεων, τόσο στο επίπεδο της εθνικής πολιτικής όσο και από τους αρμόδιους φορείς.

Σημαντικό βήμα αποτελεί η λειτουργία της Εθνικής Επιτροπής Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών η οποία κάτω από την ιδιαίτερα αποτελεσματική προεδρία του εθνικού συντονιστή ολοκλήρωσε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά των Ναρκωτικών. Σχέδιο το οποίο αξίζει να τύχει την χωρίς καθυστερήσεις έγκριση της Διυπουργικής Επιτροπής. Και αυτό γιατί η λειτουργία της Επιτροπής και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης εγγυώνται τον συντονισμό των δράσεων όλων των εμπλεκόμενων στον τομέα των ναρκωτικών καθώς και την αξιολόγησή τους με σκοπό τις συνεχείς βελτιώσεις και την κάλυψη των κενών.

Τα στοιχεία που προκύπτουν από τις επιδημιολογικές έρευνες στη χώρα δείχνουν σταθεροποίηση ή και υποχώρηση της πορείας της χρήσης ναρκωτικών και αλκοόλ στους εφήβους. Εντούτοις, μια αξιοσημείωτη μερίδα των νέων συνεχίζει να πειραματίζεται με τις ουσίες με κίνδυνο αυτοί να αποτελέσουν τους μελλοντικούς εξαρτημένους χρήστες. Σταθερός ή και ελαφρά μειωμένος σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια παραμένει και ο αριθμός των εξαρτημένων χρηστών και των θανάτων από τη χρήση ναρκωτικών. Επιδίωξη θα πρέπει να αποτελεί ο περαιτέρω περιορισμός των χρηστών και τον συναφών με τη χρήση προβλημάτων και οι επιπτώσεις τους στο άτομο, στην οικογένεια και στο κοινωνικό σύνολο. Η συνέχιση της ανάπτυξης θεραπευτικών δομών ώστε να καλύπτεται καλύτερα γεωγραφικά η χώρα, η περαιτέρω εξειδίκευση της θεραπείας ανάλογα με τις ανάγκες των χρηστών καθώς και η λειτουργία προγραμμάτων μείωσης της βλάβης είναι σημαντικό να αναγνωριστούν ως προτεραιότητες στους άμεσους στόχους του περαιτέρω περιορισμού του προβλήματος.

Προσδοκίες και αισιοδοξία για θετικά αποτελέσματα στο άμεσο μέλλον στον τομέα της πρόληψης δημιουργεί και ο νέος θεσμός των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων του Υπουργείου Παιδείας ο οποίος προσεγγίζει τις ψυχολογικές και βιολογικές ανάγκες των νέων ως ένα ενιαίο σύνολο σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον. Τα νέα αυτά προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας μαζί και με το σημαντικό έργο που παράγεται από τα Κέντρα Πρόληψης του ΟΚΑΝΑ-Τοπικής Αυτοδιοίκησης πιστεύουμε πως θα εξασφαλίσουν αλλά και θα βελτιώσουν ακόμα περαιτέρω την καλή θέση που κατέχει η χώρα μας μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών αναφορικά με τη χρήση ουσιών και την ψυχοκοινωνική υγεία των εφήβων.

Η Ετήσια Έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ φέρνει αισιόδοξα μηνύματα αλλά ταυτόχρονα υπογραμμίζει και τις αδυναμίες στην αντιμετώπιση στον τομέα των ναρκωτικών στη χώρα μας. Στον Πρόλογο αυτό είναι αδύνατο να επισημάνει κανείς όλες τις μεταβολές στο σκηνικό των ναρκωτικών που συντελούνται από χρόνο σε χρόνο. Οι ενδιαφερόμενοι όμως θα αντλήσουν πλούσιες πληροφορίες διαβάζοντας τα κεφάλαια της Έκθεσης και ελπίζουμε να πάρουν από το περιεχόμενο τους τη βοήθεια που θα τους επιτρέψει να βελτιώσουν τις παρεμβάσεις τους.

Η προσφορά όλων των μελών του ΕΚΤΕΠΝ και της Επιστημονικά Υπεύθυνης κας Μ.Τερζίδου στη συλλογή και αξιολόγηση των στοιχείων της Έκθεσης αξίζει τα συγχαρητήριά μας.

Άννα Κοκκέβη Ομότ. Καθηγήτρια

Υπεύθυνη Τομέα Ουσιοεξαρτήσεων, Συναφών Ερευνών & Διεθνών Συνεργασιών ΕΠΙΨΥ

Μέλος Δ.Σ. ΕΠΙΨΥ

Εισαγωγή

Μετά από ένα πολύμηνο lockdown και μια μακρά περίοδο τηλεργασίας, το ΕΚΤΕΠΝ ολοκλήρωσε και φέτος τη συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση των εθνικών στοιχείων για το πρόβλημα των ναρκωτικών και του αλκοόλ και εκπόνησε την Ετήσια Έκθεση για την Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών και του Αλκοόλ 2020.

Η Έκθεση αποτελείται από τις γνωστές πλέον θεματικές, οι οποίες αναλύονται στα αντίστοιχα Κεφάλαια. Πιστεύουμε ότι αυτή η διαχρονικότητα διευκολύνει τον αναγνώστη να βρει αυτό που χρειάζεται γρήγορα και εύκολα. Και, βέβαια, ο καθένας είναι ελεύθερος να χρησιμοποιήσει αποσπάσματα ή/και γραφήματα από την Έκθεση με την απαραίτητη αναφορά.

Στην φετινή Έκθεση θα βρείτε σύντομη περίληψη όλων των ευρωπαϊκών και διεθνών προγραμμάτων που συμμετέχει το ΕΚΤΕΠΝ, τα οποία αυξάνονται κάθε χρόνο. Τα προγράμματα αυτά προσφέρουν την ευκαιρία, όχι μόνο στο ΕΚΤΕΠΝ, αλλά και σε πολλούς επαγγελματίες και φορείς από τον χώρο των ουσιοεξαρτήσεων στην Ελλάδα, να είναι σε μόνιμη επαφή με τις θεωρίες και τις πρακτικές αιχμής, να διευρύνουν την επιχειρησιακή και επιστημονική ικανότητα των ίδιων και των φορέων τους και να αναβαθμίζουν τη θέση της χώρας στο πεδίο των ναρκωτικών. Το κάθε πρόγραμμα περιγράφεται στο Κεφάλαιο στο οποίο αντιστοιχεί το αντικείμενό του.

Οι συνάδελφοι στο ΕΚΤΕΠΝ εργάζονται πάντα με αφοσίωση, σχεδόν αυτοθυσία, θα έλεγα. Για δεύτερη χρονιά εργάστηκαν κάτω από τους περιορισμούς και τους φόβους της πανδημίας και κατάφεραν να συλλέξουν ποιοτικά άριστα στοιχεία να τα αναλύσουν και να τα συγγράψουν, φέρνοντας έτσι σε πέρας ένα έργο που γίνεται όλο και πιο δύσκολο. Το γνωρίζουν, πως οι ευχαριστίες μου δεν είναι τυπικές –συνοδεύονται από εκτίμηση, ενσυναίσθηση και αγάπη.

Το 2021 ένα νέο μωράκι ήρθε στο ΕΚΤΕΠΝ. Πρόκειται για τον πανέμορφο γιό της συναδέλφου Ελευθερίας Καναβού. Χίλιες ευχές από όλους μας για εκείνη και το μωρό της.

Όλοι δουλεύουμε πολύ στο ΕΚΤΕΠΝ. Αλλά η πίεση και το άγχος που επιβάλλουμε κάθε χρόνο στις κυρίες Έφη Βλασσοπούλου και Πετρούλα Πρασά είναι ιδιαίτερα μεγάλη, ακόμα και για τις προδιαγραφές του ΕΚΤΕΠΝ. Πάντα όμως καταφέρνουν να ολοκληρώσουν την αισθητική και γραφιστική παρουσίαση της Έκθεσης χρησιμοποιώντας το επιτραπέζιο εκδοτικό σύστημα που διαθέτουμε. Τις ευχαριστούμε και τις ευγνωμονούμε για άλλη μια χρονιά.

Ευχαριστούμε επίσης ειλικρινά την Καθηγήτρια κυρία Άννα Κοκκέβη, για την επιστημονική επιμέλεια του περιεχομένου της Έκθεσης.

Η συνοπτική παρουσίαση της *Ετήσιας Έκθεσης του ΕΚΤΕΠΝ για την Κατάσταση των Ναρκωτικών και των Οινόπνευματων 2020* εκδίδεται σε έντυπη μορφή. Σε έντυπη μορφή επίσης εκδίδεται και η *Ελληνική Βιβλιογραφία για τα Ναρκωτικά και το Αλκοόλ 2019*. Το πλήρες κείμενο της Έκθεσης και της Βιβλιογραφίας θα είναι σύντομα προσβάσιμο από τον δικτυακό τόπο του ΕΚΤΕΠΝ: www.ektepn.gr.

Μανίνα Τερζίδου

Επιστ. Υπεύθυνη του ΕΚΤΕΠΝ

Κεφάλαιο 1 | Εθνική πολιτική και νομοθεσία για τα ναρκωτικά

ΝΟΜΟΣ 4801 (ΦΕΚ 83 24/5/21) «Παραγωγή, εξαγωγή και διάθεση τελικών προϊόντων φαρμακευτικής κάνναβης του είδους Cannabis Sativa L περιεκτικότητας σε τετραϋδροκανναβινόλη (THC) άνω του 0,2% και άλλες διατάξεις». Ο Νόμος αποτελεί τροποποίηση Ν. 4523/18, του οποίου αντικαθιστά το Άρθρο 2Α. Στόχος του Νόμου είναι η απλοποίηση της διαδικασίας εξαγωγής προϊόντων φαρμακευτικής κάνναβης, μέσω της ρύθμισης ειδικότερων όρων για την παραγωγή, διάθεση, κυκλοφορία και εξαγωγή των τελικών προϊόντων φαρμακευτικής κάνναβης του είδους Cannabis Sativa L περιεκτικότητας σε τετραϋδροκανναβινόλη (THC) άνω του 0,2%. Προϊόντα, ανεξαρτήτως μορφής, όπως ο αποξηραμένος ανθός κάνναβης μπορούν να πάρουν έγκριση αποκλειστικά για εξαγωγή.

Ολοκληρώθηκε η εκπόνηση της Εθνικής Στρατηγικής για τα Ναρκωτικά και τις Ψυχότροπες Ουσίες 2021-26, καθώς και του πρώτου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Ναρκωτικά και τις Ψυχότροπες Ουσίες 2021-23. Η Εθνική Επιτροπή Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών, κάτω από την Προεδρεία του Εθνικού Συντονιστή υπέβαλε τα κείμενα αυτά στον Πρωθυπουργό, ο οποίος θα συγκαλέσει τη Διυπουργική Επιτροπή για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά των Ναρκωτικών προκειμένου να εγκριθούν.

Αναβαθμίζεται όλο και περισσότερο χρόνο με τον χρόνο ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) στην ανταπόκριση των προβλημάτων που σχετίζονται (ή και όχι) με τη χρήση ουσιών. Ιδιαίτερα για τις μολυσματικές ασθένειες, όπως η ηπατίτιδα C, η συνεισφορά του στον διαγνωστικό έλεγχο και τη θεραπεία είναι σημαντική.

Κεφάλαιο 2 | Χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών στον γενικό και σε ειδικούς πληθυσμούς

Σχεδιάζεται για υλοποίηση στις αρχές του 2022 -18 χρόνια μετά από την τελευταία της υλοποίηση το 2004- η έρευνα για τη χρήση ψυχοδραστικών ουσιών σε πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα του γενικού πληθυσμού της χώρας.

Την άνοιξη του 2021 υλοποιήθηκε για πρώτη φορά το ελληνικό σκέλος της Ευρωπαϊκής Διαδικτυακής Έρευνας στον πληθυσμό που κάνει χρήση ουσιών (European Web Survey on Drugs,). Η έρευνα, η οποία στηρίχθηκε σε μη-πιθανοτική δειγματοληψία, διενεργήθηκε διαδικτυακά και συμμετείχαν σε αυτήν 274 άτομα που έχουν κάνει χρήση ουσιών κατά τη διάρκεια των 12 τελευταίων μηνών. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα ανακοινωθούν το Φθινόπωρο του 2021.

Τα στοιχεία της Πανελληνίας έρευνας στο σχολικό πληθυσμό για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες εξαρτητικές συμπεριφορές (έρευνας ESPAD) του ΕΠΙΨΥ (2019, πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα 17.733 μαθητών ηλικίας 16-18 ετών) δείχνουν ότι αν και η συντριπτική πλειονότητα (84%) των μαθητών Λυκείου δεν έχουν κάνει ποτέ χρήση παράνομων ουσιών, υπάρχει μια σημαντική μερίδα μαθητών (το 7,7%, ή ένας στους 13 μαθητές Λυκείου) έχουν κάνει χρήση κάνναβης πολύ πρόσφατα, τις 30 τελευταίες ημέρες, με περισσότερους από τους μισούς εξ' αυτών (4,3%) να έχουν επαναλάβει τη χρήση τουλάχιστον 3 φορές κατά τη ίδια περίοδο. Όπως επισημαίνεται στην έκθεση του ΕΠΙΨΥ, τα ποσοστά για την πολύ πρόσφατη χρήση παράνομων ουσιών είναι σημαντικά υψηλότερα στην ηλικία των 17 συγκριτικά με εκείνη των 16 και ακολούθως στην ηλικία των 18 συγκριτικά με εκείνη των 17—ενδεικτικό αύξησης της επίπτωσης με την ηλικία και συνεπώς αυξημένου κινδύνου για εμφάνιση προβλημάτων από τη χρήση παράνομων ουσιών και άλλων επικίνδυνων συμπεριφορών κατά την ενήλικη ζωή.

Στους 16χρονους (ηλικία ορόσημο για την έναρξη της χρήσης) δεν έχει αυξηθεί την τελευταία δετία ο επιπολασμός της χρήσης παράνομων ουσιών—ενδεικτικό διατήρησης της επίπτωσης σε σταθερά επίπεδα σε αυτήν την ηλικία. Ωστόσο, αν και χαμηλό, το ποσοστό των 16χρονων που αναφέρουν επανάληψη της χρήσης κάνναβης κατά τους τελευταίους 12 μήνες παρουσιάζεται το 2019 αυξημένο (4,6%) συγκριτικά με πριν από μία δετία (3,1%). Επιπλέον, σχεδόν οι δύο από τους 5 16χρονους που έχουν κάνει πρόσφατη χρήση κάνναβης βρίσκονται βάσει ειδικής κλίμακας σε υψηλό κίνδυνο για εμφάνιση προβλημάτων που συνδέονται με τη χρήση της ουσίας—με το ποσοστό αυτό επίσης να εμφανίζεται αυξημένο συγκριτικά με πριν από μία δετία.

Πανευρωπαϊκά σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΠΙΨΥ, οι 16χρονοι στη χώρα μας εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά χρήσης συγκριτικά με τους ομότιμους τους στο σύνολο των χωρών που συμμετέχουν στην πανευρωπαϊκή έρευνα ESPAD. Μοναδική εξαίρεση αποτελούν οι εισπνεόμενες ουσίες, για τις οποίες η Ελλάδα εμφανίζει υψηλότερο ποσοστό χρήσης.

Κεφάλαιο 3 | Πρόληψη – Εξελίξεις και παρεμβάσεις

Η πρόληψη των ουσιοεξαρτήσεων στην Ελλάδα υλοποιείται κατά βάση από το πανελλαδικό δίκτυο των 75 Κέντρων Πρόληψης που λειτουργούν στο πλαίσιο της συνεργασίας του ΟΚΑΝΑ με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τοπικούς φορείς (καλύπτοντας τους 50 από τους 51 νομούς της χώρας), από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (κυρίως μέσα από το πλαίσιο της υλοποίησης προγραμμάτων ΑΥ), καθώς και από άλλους κυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς φορείς.

Στο πλαίσιο της ενσωμάτωσης των Ευρωπαϊκών Προδιαγραφών Ποιότητας στον Τομέα της Πρόληψης (ΕυΠρο), το 2019 το ΕΚΤΕΠΝ συνεργάστηκε με τον ΟΚΑΝΑ στο πλαίσιο της εκπαίδευσης στις ΕυΠρο των στελεχών του ΟΚΑΝΑ που εμπλέκονται με την πρόληψη, καθώς και για τον σχεδιασμό της ενσωμάτωσης των ΕυΠρο στο έργο των Κέντρων Πρόληψης.

Το 2019 ο ΟΚΑΝΑ συνέχισε τη δικτύωση με θεσμούς, όπως την Εκκλησία, την Ελληνική Αστυνομία και τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις και τη συνεργασία με Υπουργεία και φορείς στο πλαίσιο της ενίσχυσης του έργου των Κέντρων Πρόληψης.

Σε επίπεδο παρεμβάσεων πρόληψης, η δράση στη σχολική κοινότητα παραμένει πάγια προτεραιότητα τόσο σε επίπεδο χάραξης πολιτικής όσο και σε επίπεδο παρεμβάσεων πρόληψης που υλοποιούνται. Κατά το σχολικό έτος 2018-2019 αυξήθηκε η δράση των Κέντρων / φορέων Πρόληψης στη σχολική κοινότητα σε παρεμβάσεις πρόληψης και προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας. Όσον αφορά τα προγράμματα Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μείωση των προγραμμάτων σε θέματα εξαρτήσεων. Ωστόσο, ευρύτερα θέματα ψυχοκοινωνικής υγείας καλύπτονται σε αντίστοιχα προγράμματα με άλλη θεματολογία (ψυχική υγεία / διαπροσωπικές σχέσεις, σχολικός εκφοβισμός / διαδίκτυο, διαφορετικότητα / ρατσισμός). Όσον αφορά το πλαίσιο υλοποίησης παρεμβάσεων πρόληψης στη σχολική κοινότητα, η Υπουργική Απόφαση του 2011 έθετε ένα πλαίσιο για το συντονισμό σε επίπεδο παρεμβάσεων πρόληψης στα σχολεία και τη συνεργασία του Υπουργείου Παιδείας με τα Κέντρα Πρόληψης, ωστόσο με βάση τα στοιχεία του ΕΚΤΕΠΝ για το 2019, επισημαίνεται η αναγκαιότητα καθιέρωσης ενός υποστηρικτικού και ενισχυτικού πλαισίου, έτσι ώστε να επιτευχθεί ο σχεδιασμός και η υλοποίηση περισσότερων, μακροχρόνιων και πιο αποτελεσματικών παρεμβάσεων πρόληψης στο χώρο του σχολείου, καθώς και η μεγαλύτερη κάλυψη του σχολικού πληθυσμού της χώρας από τις παρεμβάσεις αυτές. Ο νέος θεσμός των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων που υλοποιήθηκε πιλοτικά το σχολικό έτος 2019-2020 και θα ξεκινήσει το σχολικό έτος 2020-2021, αναμένεται να υποστηρίξει την υλοποίηση παρεμβάσεων πρόληψης, καθώς προγράμματα ψυχικής και συναισθηματικής υγείας και πρόληψης των εξαρτήσεων εντάσσονται πλέον στο υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, του δημοτικού και του γυμνασίου.

Έμφαση επίσης δίνεται στον ρόλο της οικογένειας, όπως φαίνεται και από τον μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων στις παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται για γονείς, γεγονός που ισχύει διαχρονικά στον τομέα της πρόληψης.

Το 2019 συνεχίστηκε η έμφαση που δίνεται από τον ΟΚΑΝΑ τα τελευταία χρόνια στην εκπαίδευση στελεχών πρόληψης, πραγματοποιώντας σεμινάρια και εκπαιδευτικές δράσεις.

Πανδημία covid-19 και πρόληψη: Κατά την έναρξη της πανδημίας, οι παρεμβάσεις πρόληψης αναγκαστικά περιορίστηκαν, καθώς απαιτούν φυσική παρουσία. Ωστόσο, στη συνέχεια, τα Κέντρα Πρόληψης αξιοποίησαν την τεχνολογία και διαδικτυακά εργαλεία προκειμένου να κρατήσουν επαφή με τις κοινότητές τους. Παράλληλα παρέμειναν στη διάθεση των ανθρώπων που χρειάστηκαν τις υπηρεσίες τους κατά τη δύσκολη αυτή περίοδο της πανδημίας είτε με τηλεφωνική ή διαδικτυακή επικοινωνία είτε με φυσική παρουσία, λαμβάνοντας όλα τα υγειονομικά μέτρα. Με τον ίδιο τρόπο συνέχισε και τη λειτουργία του το Δίκτυο Υπηρεσιών Πρόληψης & Έγκαιρης Παρέμβασης του ΚΕΘΕΑ.

Κεφάλαιο 4 | Εκτίμηση του αριθμού των χρηστών υψηλού κινδύνου

Ο πιθανός αριθμός χρηστών υψηλού κινδύνου στην Ελλάδα για το 2019 έχει υπολογιστεί με την εφαρμογή της διεθνώς προτιμώμενης μεθόδου των πολλαπλών εγγραφών (multiple records ή capture-recapture) στα ετήσια δεδομένα του Δείκτη Αίτησης Θεραπείας.

Για το έτος 2019, η εκτίμηση του συνολικού αριθμού χρηστών υψηλού κινδύνου ηλικίας 15-64 ετών με κύρια ουσία τα οπιοειδή είναι 14.753 με 95% διάστημα εμπιστοσύνης 12.188 – 18.183. Η εκτίμηση αυτή είναι κοντά στην αντίστοιχη εκτίμηση για το 2018 (13.513 με 95% δ.ε. από 11.161 έως 16.664), οι οποία ήταν κάπως χαμηλότερη των εκτιμήσεων των αμέσως προηγούμενων ετών.

Η δοκιμαστική συμπερίληψη πελατών των μονάδων Μείωσης της Βλάβης δεν οδηγεί σε ουσιαστική μεταβολή των εκτιμήσεων.

Η συνολική εκτίμηση του αριθμού των χρηστών που κάνουν ενέσιμη χρήση κατά τον τελευταίο μήνα είναι 3.287 άτομα (95% δ.ε. 2.446 – 4.599), πολύ κοντά στην αντίστοιχη εκτίμηση της προηγούμενης χρονιάς, η οποία ήταν 3.339 (95% δ.ε. 2.541 – 4.589).

Κεφάλαιο 5 | Αριθμός και χαρακτηριστικά των ατόμων που εντάχθηκαν στη θεραπεία για προβλήματα από τη χρήση ουσιών

Τουλάχιστον 3698 άτομα εισήλθαν το 2019 στα αναγνωρισμένα από το κράτος προγράμματα θεραπείας της χώρας με προβλήματα από τη χρήση ουσιών—αριθμός αυξημένος κατά 7% σε σύγκριση με την προηγούμενη χρονιά, αλλά μειωμένος κατά 3% και 30% σε σύγκριση με πριν από μία 5ετία και μία 10ετία, αντίστοιχα. Αν και με διακυμάνσεις στο ενδιάμεσο διάστημα, την 5ετία 2015-2019 αυξήθηκε κατά 9% ο ετήσιος αριθμός των εισόδων από άτομα που αναφέρουν προσπάθεια θεραπείας για πρώτη φορά—ενδεικτικό πιθανής αύξησης των νέων περιπτώσεων συστηματικής ή ‘προβληματικής’ χρήσης αλλά και ενδεχομένως ευκολότερης πρόσβασης στις υπηρεσίες.

Στην πλειονότητά τους (54%) οι εισοδοί στη θεραπεία αφορούν τη χρήση οπιοειδών. Ωστόσο, το 72% των ατόμων που εισέρχονται στα προγράμματα αναφέρουν πολλαπλή χρήση ουσιών—με το παραπάνω ποσοστό να είναι σημαντικά υψηλότερο στα άτομα-χρήστες οπιοειδών (82%) και κοκαΐνης/άλλων διεγερτικών (75%).

Θα πρέπει να τονιστεί ότι το ποσοστό των χρηστών που αναφέρουν χρήση τριών ή και περισσότερων ουσιών παρουσιάζει αυξητική τάση την τελευταία 3ετία (2016-2019)—ενδεικτικό της ανάγκης για προσαρμογή των προγραμμάτων στη διαχείριση ασθενών με ενδεχομένη πολλαπλή εξάρτηση. Είναι αξιοσημείωτο, επιπλέον, ότι η συχνότερα αναφερόμενη ουσία χρήσης μεταξύ των χρηστών οπιοειδών είναι τα φάρμακα τα οποία επιδρούν στο κεντρικό νευρικό σύστημα (κυρίως οι βενζοδιαζεπίνες) και των οποίων η χρήση είναι μη-συνταγογραφημένη—ενδεικτικό της ανάγκης για αποτελεσματικό έλεγχο της παραγωγής και της διάθεσής τους στην αγορά, αλλά και την ενημέρωση των χρηστών για τους κινδύνους από τη χρήση τους.

Ανακόπηκε το 2019 η προηγούμενη (8ετούς διάρκειας) πτωτική τάση του αριθμού των ατόμων που εισέρχονται στη θεραπεία για προβλήματα από τη χρήση οπιοειδών (κύρια ουσία). Βέβαια, ο αριθμός των ατόμων με προβλήματα από τη χρήση οπιοειδών ήταν το 2019 χαμηλότερος κατά 54% συγκριτικά με πριν από μια 10ετία και κατά 25% με συγκριτικά με πριν από μία 5ετία. Την τελευταία 5ετία παρατηρείται ανοδική τάση του αριθμού των αιτημάτων για προβλήματα από την κάνναβη (κατά 40% συγκριτικά με το 2015) και κοκαΐνης ή άλλων διεγερτικών ((κατά 81% συγκριτικά με το 2015)—ενδεικτικό αφενός των μεταβαλλόμενων προτύπων στην αγορά και τη χρήση των ουσιών στην κοινότητα των χρηστών, αφετέρου της ανάγκης για προσαρμογή του θεραπευτικού συστήματος στις μεταβολές αυτές.

Στους χρήστες οπιοειδών συνεχίστηκε και το 2019 η αύξηση της ενδορινικής χρήσης (ως συνήθης τρόπος) και, ταυτόχρονα, η μείωση της ενέσιμης χρήσης, η οποία είχε αρχίσει να διαγράφεται μετά το 2011. Στους χρήστες κοκαΐνης ή άλλων διεγερτικών, η ενδορινική χρήση σταθεροποιείται το 2019 στα επίπεδα των τριών προηγούμενων ετών, η ενέσιμη χρήση συνεχίζει να μειώνεται (με την πτωτική τάση να ξεκινά μετά το 2013), ενώ -αν και με διακυμάνσεις στα ενδιάμεσα χρόνια- το ποσοστό για το κάπνισμα/εισπνοή της ουσίας παρουσιάζει αύξηση την τελευταία 2ετία. Θα πρέπει ωστόσο για μια ακόμη χρονιά ότι η ενέσιμη χρήση (ως ο συνήθης τρόπος χρήσης) αλλά και η πολύ πρόσφατη ενέσιμη χρήση (μέσα στις 30 τελευταίες ημέρες) εμφανίζονται ως τάσεις σε υψηλότερο ποσοστό στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και σε όλες μαζί τις λοιπές περιοχές της χώρας, συγκριτικά με την Αττική—ενδεικτικό της προτεραιότητας η οποία θα πρέπει άμεσα να δοθεί στην ανάπτυξη προγραμμάτων μείωσης της βλάβης και σε περιοχές εκτός Αττικής.

Κεφάλαιο 6 | Συμβουλευτική και θεραπεία για τις ουσιοεξαρτήσεις: Εξελίξεις και παρεμβάσεις

Κάλυψη

Το 2019 λειτουργούσαν στην Ελλάδα συνολικά 116 δομές θεραπείας και 49 συμβουλευτικά κέντρα για την αντιμετώπιση της ουσιοεξάρτησης, ενώ τα στοιχεία που παρουσιάζονται για το έτος αντιστοιχούν στο σύνολο των δομών που λειτουργούν στην Ελλάδα και ανταποκρίθηκαν στο σύστημα τεκμηρίωσης και πληροφόρησης του ΕΚΤΕΠΝ.

Το σύνολο των ατόμων που έλαβαν υπηρεσίες θεραπείας κατά το 2019 ανέρχεται στους 12.545, εκ των οποίων 9.479 (76%) βρίσκονταν σε θεραπεία υποκατάστασης, 2.314 (18%) σε «στεγνά» θεραπευτικά προγράμματα, 547 (4%) δέχτηκαν παρεμβάσεις στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος, ενώ 205 άτομα (2%) παρακολούθησαν το πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης.

Όσον αφορά τα συμβουλευτικά κέντρα που λειτουργούν στο πλαίσιο των «στεγνών» θεραπευτικών προγραμμάτων, το 2019 έλαβαν υπηρεσίες συμβουλευτικής συνολικά 4.631 άτομα, εκ των οποίων οι μισοί απευθύνθηκαν για πρώτη φορά, ενώ 1 στους 4 προχώρησε στην κυρίως φάση θεραπείας κάποιου προγράμματος. Επίσης, κατά τη διάρκεια του 2019, έλαβαν θεραπεία υποκατάστασης στις Μονάδες Άμεσης Πρόσβασης του ΟΚΑΝΑ (Α΄ και Β΄ ΜΥΑΠ) στην Αθήνα συνολικά 543 άτομα, εκ των οποίων 390 παραπέμφθηκαν στην κυρίως φάση θεραπείας του προγράμματος υποκατάστασης (ΜΟΘΕ) στην Αττική.

Εξελίξεις το 2019

Το 2019 άνοιξαν συνολικά 3 νέα Πολυδύναμα Κέντρα που προσφέρουν υπηρεσίες θεραπείας, σε Χανιά, Λασιθι και Ρόδο από το ΚΕΘΕΑ.

Όσον αφορά τις υπηρεσίες συμβουλευτικής, το 2019 ξεκίνησαν τη λειτουργία τους 3 νέα συμβουλευτικά κέντρα από το ΚΕΘΕΑ σε Κέρκυρα, Πύργο και Αθήνα.

Τάσεις

Κατά τη δεκαετία 2010-2019, παρατηρείται μια τάση μείωσης τόσο του αριθμού των ατόμων που δέχονται τις υπηρεσίες των συμβουλευτικών κέντρων που λειτουργούν στο πλαίσιο των «στεγνών» θεραπευτικών προγραμμάτων, όσο και του αριθμού των ατόμων που προχωρούν στο στάδιο της κυρίως φάσης θεραπείας στα εν λόγω προγράμματα. Κατά την ίδια περίοδο και όσον αφορά τη φάση της κυρίως θεραπείας των «στεγνών» προγραμμάτων παρατηρείται μια τάση αύξησης του ποσοστού των ατόμων που παραμένουν στο πρόγραμμα.

Κατά την περίοδο 2012-2019, η τάση του αριθμού των θεραπευομένων στο πρόγραμμα υποκατάστασης παρουσιάζει σταθεροποίηση.

Πανδημία COVID 19 και υπηρεσίες συμβουλευτικής και θεραπείας: Οι περιορισμοί που προέκυψαν από την πανδημία δεν θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστο τον τρόπο λειτουργίας των δομών συμβουλευτικής και θεραπείας, καθώς και τον αριθμό αιτημάτων και εισαγωγών για θεραπεία. Παρόλες τις δύσκολες συνθήκες, έγινε μεγάλη προσπάθεια προσαρμογής των υπηρεσιών τους. Στους θεραπευομένους που λαμβάνουν θεραπεία υποκατάστασης, αυξήθηκε ο αριθμός δόσεων 'στο σπίτι (take home)' με στόχο την αποφυγή μετακινήσεων και την αποσυμφόρηση των Μονάδων, ενώ δόθηκε η δυνατότητα για τη χορήγηση δόσεων από άλλη Μονάδα κοντά στον τόπο διαμονής των θεραπευομένων. Οι ομαδικές ψυχοθεραπευτικές συναντήσεις (δια ζώσης) περιορίστηκαν και αντικαταστάθηκαν με τηλεφωνικές και διαδικτυακές συναντήσεις, ενώ, τηρώντας τα μέτρα προστασίας και τα ειδικά πρωτόκολλα, δια ζώσης συνεχίστηκαν μόνο οι ατομικές συναντήσεις, καθώς και η επαφή με νέους εξυπηρετούμενους και σε επείγουσες περιπτώσεις.

Κεφάλαιο 7 | Μολυσματικές ασθένειες και θάνατοι από τα ναρκωτικά

Το 17,6% των νέων HIV διαγνώσεων που δηλώθηκαν το 2020 στον ΕΟΔΥ και για τις οποίες η κατηγορία μετάδοσης είναι γνωστή, συνδέονται με την ενέσιμη χρήση ουσιών (N=81)—ποσοστό αυξημένο συγκριτικά με το 2019 (14,6%) αλλά κοντά στο μέσο ποσοστό (16,1%) της τελευταίας 7ετίας (2014-2020).

Τα στοιχεία του ΕΚΤΕΠΝ για τον επιπολασμό της HIV λοίμωξης (επιβεβαιωμένο anti-HCV θετικό) στα άτομα που εισήλθαν στην απεξάρτηση/υποκατάσταση δείχνουν σημαντική αύξηση του ποσοστού των θετικών διαγνώσεων το 2019 (7,4% για το σύνολο της χώρας) συγκριτικά με την προηγούμενη χρονιά (4,1%)—με την αύξηση αυτή να χαρακτηρίζει εξίσου τις περιοχές εντός και εκτός Αττικής. Αν και δεν μπορεί να εξαιρεθεί το ενδεχόμενο επιδημικής έκρηξης στην κοινότητα, η αύξηση αυτή των θετικών διαγνώσεων στα άτομα που εισέρχονται στις θεραπευτικές δομές το 2019 να αποτελεί προέκταση της λειτουργίας των προγραμμάτων-παρέμβαση 'ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ HCV/HIV' (Αττική) και 'ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ' (Θεσσαλονίκη), τα οποία προκάλεσαν την επέκταση των ορολογικών ελέγχων στην κοινότητα των ενεργών χρηστών και τη διασύνδεση μεγάλης μερίδας εξ' αυτών στα εξειδικευμένα προγράμματα απεξάρτησης/υποκατάστασης και στις υπηρεσίες αντιμετώπισης των λοιμώξεων.

Για τρίτη συνεχόμενη χρονιά το ΕΚΤΕΠΝ αναδεικνύει την τάση αύξησης μετά το 2011 του επιπολασμού τόσο όσο και της HCV (anti-HCV θετικό) λοίμωξης στους ενέσιμους χρήστες που εντάσσονται στα προγράμματα απεξάρτησης/υποκατάστασης σε περιοχές εκτός Αττικής. Οι δύο παραπάνω τάσεις είναι ενδεικτικές υιοθέτησης από τον πληθυσμό των χρηστών συμπεριφορών υψηλού κινδύνου σε περιοχές της ελληνικής περιφέρειας (π.χ., ένεση ως κύριο τρόπο χρήσης, βλ. σχετικά Κεφάλαιο 5 της παρούσης Έκθεσης) οι οποίες -μεταξύ άλλων- χαρακτηρίζονται από μηδενική κάλυψη προγραμμάτων μείωσης της βλάβης (π.χ., διάθεσης συρίγγων, Βλ. Κεφάλαιο 8).

Σύμφωνα με τα δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ, 242 θάνατοι στη χώρας συνδέθηκαν το 2018 (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) με τη χρήση ουσιών—με τη συντριπτική πλειονότητα των θανάτων αυτών να οφείλονται στην υπεδοσολογία κατά τη χρήση οπιοειδών. Το παραπάνω γεγονός καταδεικνύει το σημαντικό ρόλο που τα προγράμματα της μείωσης της βλάβης μπορούν να παίξουν στην αποτροπή των θανάτων αυτών. Προς την κατεύθυνση αυτήν, για μία ακόμη χρονιά το ΕΚΤΕΠΝ επισημαίνει την ανάγκη για την άμεση α) διεύρυνση των υφιστάμενων προγραμμάτων μείωσης της βλάβης, β) έναρξη χώρων εποπτευόμενης χρήσης στην Αθήνα και αλλού -όπου υπάρχει τεκμηριωμένη ανάγκη- και γ) εφαρμογή προγραμμάτων χορήγησης σκευασμάτων ναλοξόνης από πρόσωπα που συνδέονται κοινωνικά με άτομα που κάνουν χρήση οπιοειδών.

Κεφάλαιο 8 | Ανταπόκριση στα προβλήματα υγείας των χρηστών

Το 2019, συνολικά περίπου πεντακόσια εβδομήντα (570) επείγοντα περιστατικά σχετίζονται με τη χρήση ψυχοδραστικών ουσιών αντιμετωπίστηκαν στις υπηρεσίες υγείας (δημόσια νοσοκομεία, κέντρα υγείας και φορείς θεραπείας) της χώρας. Κατά μέσο όρο πάνω από τα μισά περιστατικά σχετίζονταν με πολλαπλή χρήση ουσιών με κυριότερες ουσίες χρήσης την κάνναβη, τις βενζοδιαζεπίνες, τα οπιοειδή και τα διεγερτικά (κοκαΐνη, αμφεταμίνες και μεθαμφεταμίνες).

Κατά το έτος αναφοράς, ο αριθμός των συρίγγων που δόθηκαν σε ΧΕΝ (N:464.745) ήταν σχεδόν διπλάσιος σε σύγκριση με το 2018 (N:245.860) επειδή 1) σχεδόν όλοι οι φορείς θεραπείας (ΚΕΘΕΑ, ΟΚΑΝΑ) και οι οργανισμοί (ΜΚΟ STEPS, ΕΟΔΥ) που υλοποιούν προγράμματα συρίγγων, αύξησαν σημαντικά τον αριθμό συρίγγων που παρείχαν στους ΧΕΝ σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2018), 2) επαναλειτούργησε το πρόγραμμα συρίγγων της ΜΚΟ Γιατροί του Κόσμου και 3) υλοποιήθηκε ένα επιπλέον πρόγραμμα διανομής συρίγγων στην Αθήνα από τη ΜΚΟ PRAKSIS.

Η σημαντική αύξηση του αριθμού των rapid test το 2019 (7.170) σε σύγκριση με το 2018 (2.608) οφείλεται στο γεγονός ότι ο ΣΟΕ ΘΕΤΙΚΗ ΦΩΝΗ έθεσε ως προτεραιότητα κατά το έτος αναφοράς τον έλεγχο για μολυσματικές ασθένειες των χρηστών ψυχοδραστικών ουσιών στην κοινότητα και σε θεραπευτικό πλαίσιο, διενεργώντας σχεδόν πενταπλάσιο αριθμό rapid test σ' αυτόν τον πληθυσμό σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2018).

Διαχρονικά (2012-2019) ο αριθμός των HIV θετικών ενέσιμων χρηστών που λαμβάνουν αντιρετροϊκή θεραπεία είναι αυξανόμενος (2012:385, 2013:605, 2014:789, 2015:939, 2016:1.124, 2017:1.178, 2018:1.257, 2019:1.304). Επομένως, εκτιμάται ότι υπάρχει συγκράτηση στη θεραπεία.

Σύμφωνα με τις μελέτες, τα προγράμματα μικρο-εξάλειψης συμβάλλουν θετικά στην αντιμετώπιση της ηπατίτιδας C στους χρήστες ψυχοδραστικών ουσιών κυρίως σε χώρες όπως η Ελλάδα, οι οποίες αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες των γεωγραφικών χαρακτηριστικών της (π.χ. εκτεταμένες νησιωτικές περιοχές) σε συνδυασμό με την δυσκολία πρόσβασης σε εξειδικευμένες υπηρεσίες υγείας (Κρανιδιώτη κ.α., 2020). Ειδικότερα, οι κινητές ηπατολογικές μονάδες σε συνεργασία με το προσωπικό των προγραμμάτων θεραπείας/άμεσης πρόσβασης μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της νόσου μεταξύ των θεραπευομένων/ωφελομένων κυρίως στις δυσπρόσιτες περιοχές της χώρας ή όπου υπάρχει έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών υγείας.

Κατά την περίοδο 2013-2019 παρατηρούμε σχετική σταθερότητα στα ποσοστά των υπό θεραπεία ατόμων με διαγνωσμένο ψυχιατρικό πρόβλημα, τα οποία κυμαίνονται μεταξύ του 1/4 και 1/3 του πληθυσμού των θεραπευομένων.

Μέσα στο 2020 λόγω της πανδημίας του κορονοϊού COVID-19 λειτούργησαν 2 χώροι προσωρινής φιλοξενίας για άστεγους χρήστες ψυχοδραστικών ουσιών στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη με ευθύνη, σύμφωνα με τον νόμο (Π.Ν.Π. 13-4-2020), των δήμων και των φορέων απεξάρτησης. Στην Αθήνα λειτουργεί από τον Απρίλιο του 2020 ο ξενώνας ΙΟΝΙΣ και στη Θεσσαλονίκη λειτούργησε υπνωτήριο κατά την πρώτη περίοδο του γενικού απαγορευτικού (03-05/2020). Στο πλαίσιο αυτό υλοποιήθηκε επίσης από το ΚΕΘΕΑ έρευνα μικρής εμβέλειας σε χρήστες ψυχοδραστικών ουσιών υψηλού κινδύνου.

Ο αριθμός των κατηγορηθέντων ατόμων και των υποθέσεων για αδικήματα σχετικά με ναρκωτικά παρουσίασαν αύξηση κατά την οκταετία 2010-2019.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων του Δικαστηρίου Ανηλίκων Αθηνών (Μονομελές και Τριμελές) για το ημερολογιακό έτος 2019 (Ιανουάριος 2019-Δεκέμβριος 2019), εισήχθησαν σε δίκη στα Δικαστήρια Ανηλίκων Αθηνών (Μονομελές και Τριμελές) 183 συνολικά κατηγορούμενοι ανήλικοι, με την κατηγορία ότι τέλεσαν παράβαση του ΚΝΝ, ενίοτε σε συνδυασμό και με άλλη πράξη. Ο αριθμός των κατηγορουμένων ανηλίκων των δυο προηγούμενων ημερολογιακών ετών (2018: 157 ανήλικοι, 2017: 129 ανήλικοι) είναι μειωμένος κατά 16,5% και 41,9%, αντίστοιχα, συγκριτικά με τον αριθμό των κατηγορούμενων ανηλίκων κατά το ημερολογιακό έτος 2019.

Ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων καθώς και των κρατουμένων για παράβαση του νόμου Περί ναρκωτικών παρουσιάζει μικρή αλλά σταθερή αύξηση κατά την πενταετία 2017-2021, μετά τη διαρκή μείωση κατά τη χρονική περίοδο 2010-2016.

Για το έτος 2019 παρατηρήθηκε διπλασιασμός στις κατασχέσεις σε ποσότητες ηρωίνης συγκριτικά με το έτος 2018, επανερχόμενες σε επίπεδα προηγούμενων ετών. Στην αντίστοιχη χρονική περίοδο οι κατασχέσεις σε ποσότητες κοκαΐνης εννεαπλασιάστηκαν σε σχέση με τις κατασχέσεις του 2018, λαμβάνοντας τα υψηλότερα νούμερα της τελευταίας 10ετίας. Η συνολική ποσότητα κάνναβης που κατασχέθηκε στη χώρα μας το 2019 συνέχισε την πτωτική τάση της διετίας 2018-2019. Επιπλέον, οι κατασχεθείσες ποσότητες φυτών κάνναβης για το έτος 2019 έφθασαν τις 72.732, οι οποίες αποτελούν τις υψηλότερες ποσότητες της πενταετίας 2015-2019.

Η πλειονότητα των κατασχέσεων ηρωίνης σε επίπεδο επικράτειας παρατηρήθηκαν στην Περιφέρεια Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας. Όσον αφορά στις κατασχέσεις κάνναβης οι Περιφέρειες Κρήτης και Ηπείρου παρουσιάζουν τους μεγαλύτερους αριθμούς κατασχέσεων. Ο μεγαλύτερος αριθμός κατασχέσεων στα φυτά ινδικής κάνναβης πραγματοποιήθηκε στις Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας και Αττικής.

Το 2020, όπως και τα δύο προηγούμενα έτη (2018-2019) οι κατασχεθείσες ποσότητες συνθετικών κανναβινοειδών ήταν σημαντικά μειωμένες σε σύγκριση με τη χρονική περίοδο 2012-2017 κυρίως λόγω του περιορισμένου αριθμού κατασχέσεων. Επιπλέον, το 2020 δεν καταγράφηκε καμία κατάσχεση συνθετικού παράγωγου καθινόνης.

Μεγάλη αύξηση σημειώθηκε κατά το έτος αναφοράς στην κατασχεθείσα ποσότητα τραμαδόλης σε σχέση με τα τρία προηγούμενα έτη (2017-2019) λόγω μίας πολύ μεγάλης κατάσχεσης που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα (24.148 δισκία/κάψουλες).

Η μέγιστη περιεκτικότητα σε δραστική ουσία στα δείγματα ηρωίνης κατά το έτος 2019 ήταν 77,6, επίπεδα ελαφρώς αυξημένα συγκριτικά τόσο με το 2018 (68,9%) όσο και με το 2017 (62,4%). Επιπλέον, η μέση περιεκτικότητα σε δραστική ουσία των δειγμάτων κοκαΐνης ήταν 68,2%, τιμή παρόμοια με την αντίστοιχη του έτους 2018.

Κατά την εξαετία 2014-2019 η ηρωίνη έλαβε τη φθηνότερη μέγιστη λιανική τιμή πώλησης μετά το 2008, «αγγίζοντας» την τιμή των 30 ευρώ/γραμμ. Η μέγιστη λιανική τιμή πώλησης της κοκαΐνης σταθεροποιήθηκε μετά το έτος 2016 στα 120 ευρώ/γραμμ., όπως και η ελάχιστη λιανική τιμή πώλησης της έμεινε αμετάβλητη στο ίδιο χρονικό διάστημα στα 50 ευρώ/γραμμ. Επιπλέον, η μέγιστη τιμή πώλησης της κατεργασμένης κάνναβης σταθεροποιήθηκε στα 35 ευρώ/γραμμ.

Τόσο η μέγιστη όσο και η ελάχιστη τιμή λιανικής πώλησης των δισκίων Έκστασης για το 2014 παρουσίασαν τις χαμηλότερες τιμές μετά το έτος 2002, οι οποίες διατηρήθηκαν μέχρι και το έτος 2019. Επιπλέον, η ελάχιστη και η μέγιστη τιμή λιανικής πώλησης των δόσεων LSD παρέμειναν αμετάβλητες μεταξύ των ετών 2012 και 2019.

Κεφάλαιο 10 | Ανταπόκριση στα κοινωνικά προβλήματα της χρήσης

Το 2019 ο συνολικός αριθμός των ατόμων που δέχτηκαν υπηρεσίες κοινωνικής επανένταξης ανήλθε στα 652 άτομα.

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019, από τους θεραπευόμενους που παρακολούθησαν τις 16 εκπαιδευτικές δομές που λειτουργούσαν στο πλαίσιο της κοινωνικής επανένταξης απεξαρτημένων χρηστών, 88 άτομα έλαβαν απολυτήριο Γυμνασίου/Λυκείου, 5 άτομα εισήχθησαν σε ΑΕΙ/ΤΕΙ, ενώ 141 άτομα παρακολούθησαν προγράμματα κατάρτισης που παρείχαν 10 δομές κοινωνικής επανένταξης.

Σχεδόν τα μισά άτομα (45,6%) εξακολουθούν να βρίσκονται στα προγράμματα κοινωνικής επανένταξης μέχρι το τέλος του 2019, ενώ ποσοστό 30,8% ολοκλήρωσε το πρόγραμμα.

Το 2019, εντός περιβάλλοντος φυλακής, δέκα θεραπευτικά προγράμματα υλοποίησαν παρεμβάσεις σε 20 συνολικά φυλακές και σε σύνολο 2.257 κρατούμενων, εκ των οποίων οι 67 ολοκλήρωσαν την παρακολούθηση και εντάχθηκαν σε πρόγραμμα θεραπείας εκτός σωφρονιστικού πλαισίου διακόπτοντας την κράτησή τους υπό όρους ή με αναστολή. Επιπλέον, συνολικά 447 κρατούμενοι δέχτηκαν τις υπηρεσίες θεραπευτικών προγραμμάτων που λειτουργούν μέσα στις φυλακές.

Εκτός περιβάλλοντος φυλακής, στα δύο συμβουλευτικά κέντρα που λειτουργούν για αποφυλακισμένους χρήστες συνολικά 150 άτομα δέχτηκαν υπηρεσίες συμβουλευτικής, ενώ στα 3 προγράμματα θεραπείας που λειτουργούν στη χώρα για την ίδια κατηγορία ατόμων ο αριθμός αυτός ανήλθε σε 100 άτομα. Τέλος, ο συνολικός αριθμός των ατόμων που δέχτηκαν τις υπηρεσίες των κέντρων κοινωνικής επανένταξης για αποφυλακισμένους ήταν 46.

Πανδημία covid 19 και φυλακές: Στα θεραπευτικά προγράμματα στις φυλακές λήφθηκαν μέτρα προστασίας για τη διασπορά του covid 19 και τηρήθηκαν τα υγειονομικά πρωτόκολλα. Ωστόσο, οι παρεμβάσεις συμβουλευτικής για κρατούμενους στα καταστήματα κράτησης της χώρας ανέστειλαν τη λειτουργία τους, στο πλαίσιο των περιοριστικών μέτρων σχετικά με την απαγόρευση των επισκέψεων, που έλαβε το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη για το σωφρονιστικό σύστημα.

Κεφάλαιο 11 | Οινοπνευματώδη: Χρήση και Εξάρτηση

Σύμφωνα με τα ερευνητικά στοιχεία, παρόλο που διαχρονικά τα ποσοστά κατανάλωσης αλκοόλ μεταξύ των εφήβων μαθητών μειώνονται, τα πιο πρόσφατα στοιχεία (2019) έδειξαν ότι παραμένει υψηλό το ποσοστό αυτών (38,3%) που δήλωσαν υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ πολύ πρόσφατα (τις τελευταίες 30 ημέρες από τη διεξαγωγή της έρευνας). Από την άλλη πλευρά, τα ποσοστά πρόσφατης μέθης σε σχέση με τα στοιχεία του 2011 και του 2015 φαίνονται να μην μεταβάλλονται σημαντικά. Επιπλέον για το 2019 η πρόσφατη μέθη αφορά έναν στους 9 (11,3%) μαθητές 16-18 ετών.

Το σχολικό έτος 2018-2019 η υλοποίηση παρεμβάσεων πρόληψης για τα οινοπνευματώδη στα σχολεία της χώρας μέσω των προγραμμάτων Αγωγής Υγείας παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα, καθώς φαίνεται ότι οι εξαρτήσεις δεν αποτελούν προτεραιότητα στην υλοποίηση των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας. Από την άλλη μεριά, την ίδια χρονική περίοδο η δράση των Κέντρων / φορέων Πρόληψης στα σχολεία για την πρόληψη νόμιμων ουσιών αυξάνεται. Ο νέος θεσμός των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων που υλοποιήθηκε πιλοτικά το σχολικό έτος 2019-2020 και θα ξεκινήσει το σχολικό έτος 2020-2021, αναμένεται να υποστηρίξει την υλοποίηση παρεμβάσεων πρόληψης, καθώς προγράμματα ψυχικής και συναισθηματικής υγείας και πρόληψης των εξαρτήσεων εντάσσονται πλέον στο υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, του δημοτικού και του γυμνασίου.

Όσον αφορά δράσεις στην ευρύτερη κοινότητα επικεντρωμένες στην πρόληψη της κατάχρησης οινοπνευματωδών, τα Κέντρα / φορείς Πρόληψης πραγματοποιούν ανάλογες δράσεις με τη μορφή ημερίδων, ανοιχτών συναντήσεων, καθώς και με τη διανομή έντυπου ενημερωτικού υλικού.

Το 2019 συνεχίστηκε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την πρόληψη της επεισοδιακής υπερβολικής χρήσης οινοπνευματωδών “Localise it! Local strategies for reducing underage and heavy episodic drinking” που ξεκίνησε το 2018 με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τη συμμετοχή 11 χωρών. Υπεύθυνος φορέας για την Ελλάδα είναι το Κέντρο Πρόληψης του Δήμου Αθηναίων (<https://kentro-prolipsis.gr>).

Η συνεχής αύξηση στον αριθμό των εισόδων σε θεραπείες κατά την τριετία 2016-2018 ανακόπηκε το 2019 με αποτέλεσμα να σημειωθεί μείωση στον αριθμό των αιτούντων θεραπείας της τάξεως του 7,8% σε σχέση με το 2018.

Σύμφωνα με τα στοιχεία (2019), οι άνδρες που εισήλθαν σε θεραπεία, ξεκίνησαν να πίνουν συστηματικά σε σημαντικά μικρότερη ηλικία σε σχέση με τις γυναίκες (29,6 και 33,5 έτη αντίστοιχα) και καταναλώναν ημερησίως περισσότερες μονάδες αλκοόλης (10,9 και 8,5 μονάδες αλκοόλης, αντίστοιχα). Επιπλέον, σε σημαντικά υψηλότερα ποσοστά οι άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες δήλωσαν δοκιμή/χρήση παράνομων ουσιών σε όλη τη ζωή (45,4% και 35,6% αντίστοιχα). Τέλος, οι γυναίκες φάνηκε να παρουσιάζουν περισσότερο προβλήματα ψυχικής υγείας (άνδρες:13,3%, γυναίκες:23,5%) σχετιζόμενα με τη χρήση αλκοόλ, ενώ οι άνδρες προβλήματα σωματικής υγείας (άνδρες:18,9%, γυναίκες:11,0%).

Όσον αφορά τις ηλικιακές ομάδες (≤ 40 ετών και >40 ετών), οι ≤ 40 ετών αιτούντες θεραπείας ξεκίνησαν να πίνουν συστηματικά σε σημαντικά μικρότερη ηλικία σε σχέση με τους >40 ετών (24,5 έτη και 32,9 έτη αντίστοιχα) και ανέφεραν επίσης δοκιμή/χρήση παράνομων ουσιών (63,9%) σε σημαντικά υψηλότερα ποσοστά σε σχέση με τους μεγαλύτερους (34,9%). Από την άλλη πλευρά, τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα παρουσίασαν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά όσον αφορά στα προβλήματα ψυχικής και σωματικής υγείας που σχετίζονται με τη χρήση αλκοόλ (προβλήματα ψυχ.υγείας:17,3%, προβλήματα σωματ. υγείας:18,4%) σε σύγκριση με τα νεότερα σε ηλικία άτομα (προβλήματα ψυχ.υγείας:12,2%, προβλήματα σωματ. υγείας:12,7%).

Το 2019 συνεχίστηκε η μείωση στον συνολικό αριθμό των υπό θεραπεία ατόμων για προβλήματα από τη χρήση αλκοόλ η οποία παρατηρήθηκε από το 2017 παρόλο που τα προγράμματα που παρείχαν θεραπευτικές υπηρεσίες σε αυτόν τον πληθυσμό ήταν περισσότερα σε σχέση με τα δύο προηγούμενα έτη (2019:21, 2018:17, 2017:16 προγράμματα). Πιθανώς αυτή η μείωση οφείλεται στο γεγονός ότι ένα περιορισμένο ποσοστό ατόμων, σύμφωνα με τα στοιχεία (2019:12,8%, 2018:15,8%), ολοκληρώνει τη συμβουλευτική φάση και περνά στην κυρίως θεραπεία. Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά τις εξόδους από τα θεραπευτικά προγράμματα, κατά το έτος αναφοράς παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στο ποσοστό ολοκλήρωσης της θεραπείας και μείωση στα ποσοστά οικειοθελούς αποχώρησης και πρόωρης χορήγησης εξιτηρίου σε σχέση με τα δύο προηγούμενα έτη (2018, 2017).

Το 2019, πραγματοποιήθηκαν συνολικά **3.108 επαφές** στις υπηρεσίες συμβουλευτικής και θεραπείας της χώρας μας. Συγκεκριμένα, 1.236 άτομα έλαβαν υπηρεσίες από τα Συμβουλευτικά Κέντρα των θεραπευτικών προγραμμάτων, 1.116 άτομα βρίσκονταν στην κυρίως φάση της θεραπείας και 61 στην κοινωνική επανένταξη. Πεντακόσια είκοσι ένα (521) άτομα έλαβαν θεραπεία σε αλκοολογικά ιατρεία και 174 σε δομές θεραπείας που βασίζονται στις αρχές της αυτοβοήθειας (2018: 3.090 επαφές). *Στις 3.108 επαφές δεν αποκλείουμε την πιθανότητα ότι ορισμένα άτομα μπορεί να προσήλθαν για βοήθεια σε περισσότερες από μία υπηρεσίες.*

Το 2019 αύξηση σημειώθηκε στα θανατηφόρα περιστατικά λόγω μέθης σε σύγκριση με τα δύο προηγούμενα έτη (2017, 2018). Επιπρόσθετα, κατά το έτος αναφοράς το ποσοστό των αιτούντων θεραπείας οι οποίοι ανέφεραν ότι «σχεδόν πάντα οδηγούσαν υπό την επήρεια αλκοόλ» ήταν υψηλότερο σε σχέση με τα 5 προηγούμενα έτη (2014-2018).

Η κατάσταση των ναρκωτικών στην Ελλάδα το 2019 δεν εμφανίζει σημαντικές αλλαγές σε σχέση με το 2018. Η ανάγκη διαχείρισης των προκλήσεων έχει εκφραστεί αρκετές φορές και το μήνυμα φαίνεται να έχει «περάσει» στους χαράσσοντες πολιτική, αλλά τα βήματα είναι ακόμα δειλά.

Μεγάλη συνεισφορά στην αντιμετώπιση των περισσότερων προβλημάτων του χώρου των ναρκωτικών αποτελεί η Εθνική Στρατηγική για τις Ουσιοεξαρτήσεις 2021-26 και το πρώτο από τα δύο Εθνικά Σχέδια Δράσης για την περίοδο 2021-23. Τα εθνικά αυτά κείμενα έχουν ολοκληρωθεί από την Εθνική Επιτροπή Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών και βρίσκονται στα χέρια του Πρωθυπουργού για έγκριση.

Η **Εθνική Στρατηγική και το Σχέδιο Δράσης** εκπονήθηκαν με γνώμονα την υπάρχουσα κατάσταση, όπως αυτή αποτυπώνεται κάθε χρόνο από τις Εκθέσεις του ΕΚΤΕΠΝ, και από τη δράση και τις εμπειρίες των αρμόδιων φορέων. Τα μέλη της Εθνικής Επιτροπής Σχεδιασμού και Συντονισμού για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών εργάστηκαν επιμελώς και προσεκτικά με την καθοδήγηση του Εθνικού Συντονιστή, ο οποίος έχει όραμα και στοχοπροσήλωση.

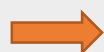
Η καθυστέρηση της έγκρισης πολλαπλασιάζει τα προβλήματα, επιδεινώνει την κατάσταση των χρηστών, αλλά και αυξάνει το κόστος της ανταπόκρισης της Πολιτείας σε αυτά.

Πρόληψη

Η κινητικότητα στον τομέα της Πρόληψης είχε ξεκινήσει το 2018 και συνεχίστηκε το 2019.

Το **Υπουργείο Παιδείας** υλοποίησε πιλοτικά το σχολικό έτος 2019-2020 τα **Εργαστήρια Δεξιοτήτων**, έναν νέο θεσμό με καινοτόμες θεματικές που στοχεύουν τόσο στην ψυχική και συναισθηματική υγεία, όσο και ασκήσεις ενδυνάμωσης πνευματικών και πρακτικών δεξιοτήτων, με εργαλείο τη σύγχρονη τεχνολογία. Τα προγράμματα αυτά, καθώς αυτά που αφορούν την πρόληψη των εξαρτήσεων εντάσσονται από τη σχολική χρονιά 2021-2022 στο υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, του δημοτικού και του γυμνασίου.

Το 2019 το ΕΚΤΕΠΝ συνεργάστηκε με τον ΟΚΑΝΑ για τη θεσμοθέτηση και την ενσωμάτωση των *Ευρωπαϊκών Προδιαγραφών Ποιότητας στον Τομέα της Πρόληψης (EuΠρο)* στο έργο των Κέντρων Πρόληψης εκπαιδεύοντας τα στελέχη τους.

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα. ASAP-training

Το ΕΠΙΨΥ/ΕΚΤΕΠΝ συμμετείχε στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα “Εδραιώνοντας την αποτελεσματικότητα της πρόληψης της χρήσης ουσιών στην Ευρώπη: Ανάλυση των συστημάτων πρόληψης στις χώρες της ΕΕ και επιμόρφωση επαγγελματιών πρόληψης” (πρόγραμμα ASAP-training) το οποίο αποτέλεσε μια διακρατική προσπάθεια για την προώθηση της ποιότητας και της επιστημονικής τεκμηρίωσης στον τομέα της πρόληψης, είχε διετή διάρκεια (2019-2020) και συμμετείχαν 8 ευρωπαϊκές χώρες (Βέλγιο, Ελλάδα, Εσθονία, Ιταλία Κροατία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβενία), με τη συνεργασία του EMCDDA, του ευρωπαϊκού δικτύου EUSPR (European Society for Science Prevention and Research) και του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC).

Ο κυριότερος στόχος ήταν η δημιουργία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, το οποίο απευθυνόταν σε επαγγελματίες που εμπλέκονται στη λήψη αποφάσεων στον τομέα της πρόληψης σε εθνικό/περιφερειακό/τοπικό επίπεδο, επαγγελματίες που εμπλέκονται στο σχεδιασμό παρεμβάσεων σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο και χαράσσουντες πολιτική. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα βασίζεται στο “European Prevention Curriculum” και τις “Ευρωπαϊκές Προδιαγραφές για την Πρόληψη της Χρήσης Ουσιών (EuPro)”. Στόχος ήταν, επίσης, η δημιουργία ηλεκτρονικών εργαλείων στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης κατάρτισης επαγγελματιών πρόληψης.

Στο πλαίσιο του προγράμματος, το ΕΚΤΕΠΝ οργάνωσε εκπαιδεύσεις σε 27 επαγγελματίες, 10 από τον ΟΚΑΝΑ και 17 από τα Κέντρα Πρόληψης

Επικράτηση της χρήσης

Από τα στοιχεία της **Πανελλήνιας έρευνας στο σχολικό πληθυσμό** για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες εξαρτητικές συμπεριφορές (έρευνας ESPAD) του ΕΠΙΨΥ (2019, πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα 17.733 μαθητών ηλικίας 16-18 ετών) προκύπτει ότι το ποσοστό των 16χρονων που αναφέρουν χρήση κάνναβης 3 ή περισσότερες φορές στους τελευταίους 12 μήνες παρουσιάζεται το 2019 αυξημένο (4,6%) συγκριτικά με αυτό πριν από μία δετία (3,1%).

Σχεδόν 2 από τους 5 δεκαεξάχρονους που δηλώνουν πρόσφατη χρήση κάνναβης βρίσκονται, βάσει ειδικής κλίμακας, σε υψηλό κίνδυνο για εμφάνιση προβλημάτων που συνδέονται με τη χρήση της ουσίας, με το ποσοστό αυτό επίσης να εμφανίζεται αυξημένο συγκριτικά με πριν από μία δετία

Για το έτος 2019, η **εκτίμηση του συνολικού αριθμού χρηστών υψηλού κινδύνου** ηλικίας 15-64 ετών με κύρια ουσία τα οπιοειδή είναι 14.753 με 95% διάστημα εμπιστοσύνης 12.188 – 18.183. Η εκτίμηση αυτή είναι κοντά στην αντίστοιχη εκτίμηση για το 2018 (13.513 με 95% δ.ε. από 11.161 έως 16.664), οι οποίες ήταν κάπως χαμηλότερη των εκτιμήσεων των αμέσως προηγούμενων ετών.

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα. Ευρωπαϊκή Διαδικτυακή Έρευνα για τη Χρήση Ουσιών, eΔΕΟΣ

Η έρευνα έχει σχεδιαστεί και συντονίζεται πανευρωπαϊκά από το EMCDDA και απευθύνεται σε άτομα που έχουν κλείσει τα 18 και -κατά τους τελευταίους 12 μήνες- έχουν κάνει χρήση κάποιας ψυχοτρόπου ουσίας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την περίοδο Μαρτίου-Μαΐου 2021 σε 31 ευρωπαϊκές χώρες, αποκλειστικά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το ΕΚΤΕΠΝ υλοποίησε για πρώτη φορά το ελληνικό σκέλος της Ευρωπαϊκής Διαδικτυακής Έρευνας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα μέσα μαζικής δικτύωσης και συμμετείχαν σε αυτήν 274 άτομα που έχουν κάνει χρήση ουσιών κατά τη διάρκεια των 12 τελευταίων μηνών. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα ανακοινωθούν το Φθινόπωρο του 2021.

Θεραπεία

Αυξάνεται οριακά, σε σχέση με το 2018, (κατά 7%) **ο αριθμός των ατόμων** που εισήχθησαν σε θεραπεία το 2019 (3.698 άτομα). Εντούτοις, εξακολουθεί να είναι σημαντικά μειωμένος μέχρι και 30% την τελευταία 10ετία.

Στα άτομα αυτά, που ξεκινούν θεραπεία:

- **αυξάνονται οι χρήστες πολλαπλών ουσιών** και οι φορείς χρειάζεται να είναι έτοιμοι να προσαρμόσουν ανάλογα τα προγράμματα θεραπείας.
- **αυξάνεται η χρήση βενζοδιαζεπινών** (ιδιαίτερα στους χρήστες οπιοειδών) ακολουθώντας την ευρωπαϊκή τάση, η οποία εμφανίστηκε τα τελευταία 2-3 χρόνια, όπου παρατηρήθηκαν υψηλά ποσοστά χρήσης βενζοδιαζεπινών στους χρήστες οπιοειδών. Χρειάζεται ίσως αναπροσαρμογή της νομοθεσίας για τον έλεγχο της παραγωγής και διάθεσής τους.
- **παραμένουν πλειονότητα οι χρήστες με ιστορικό θεραπείας** (57,5%) μεταξύ αυτών που ξεκίνησαν θεραπεία το 2019.

Σε σύγκριση με την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, οι **υπόλοιπες περιοχές εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά συμπεριφορών κινδύνου**, όπως η ενέσιμη χρήση, καθώς και υψηλότερο επιπολασμό ηπατίτιδας C. Μέχρι το τέλος του 2019 μόνο ο ΟΚΑΝΑ, καθώς και ορισμένες ΜΚΟ λειτουργούσαν προγράμματα μείωσης της βλάβης και μόνο στην Αθήνα. Το 2020 επαναλειτούργησε το πρόγραμμα μείωσης της βλάβης του ΚΕΘΕΑ και δημιουργήθηκε σχετικό πρόγραμμα από τον ΙΑΝΟ (ΨΝΘ). Δεν έχει ακόμα λειτουργήσει **Χώρος Εποπτευόμενης Χρήσης (ΧΕΧ)** παρά την παρέλευση δύο ετών από τη δημοσίευση της σχετικής Υπ. Απόφασης (ΥΑ Δ2α/οικ.40101 (5), ΦΕΚ 2266 11/6/2019).

Φωτεινό παράδειγμα, ο **Ξενώνας Αστέγων Χρηστών «ΙΟΝΙΣ»** στην Αθήνα, πρωτοβουλία του Δήμου Αθηναίων σε συνεργασία με τον ΟΚΑΝΑ, το ΚΕΘΕΑ και ΜΚΟ του χώρου των ναρκωτικών. Ο ξενώνας ιδρύθηκε το 2020 με στόχο την αντιμετώπιση των συνεπειών του Covid-19. Φιλοξενεί άστεγους εξαρτημένους με όριο παραμονής 6 μηνών (το οποίο συνήθως παρατείνεται). Ο Ξενώνας έχει υπογράψει μνημόνιο με τις ΜΚΟ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ και ΘΕΤΙΚΗ ΦΩΝΗ, καθώς και με τον ΟΚΑΝΑ, το ΚΕΘΕΑ και το Λαϊκό Νοσοκομείο για φροντίσουν για τον διαγνωστικό έλεγχο και τη θεραπεία αιματογενώς μεταδιδόμενων ασθενειών στους φιλοξενούμενους.

Το 2019 υπήρχαν συνολικά **116** θεραπευτικά προγράμματα, στα οποία βρίσκονταν ήδη σε θεραπεία συνολικά σε **12.545 άτομα – 9.479 (76%)** στο Πρόγραμμα Υποκατάστασης και **2.314 (18%)** στα «στεγνά» προγράμματα, ενώ 205 άτομα (2%) παρακολούθησαν το πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης.

Σωφρονιστικό σύστημα

Οι φυλακισμένοι χρήστες σε θεραπεία αποτελούν μόλις το **3,5% (447 άτομα)** του συνόλου των θεραπευομένων. Εκατό επιπλέον άτομα παρακολουθούν θεραπεία στην κοινότητα, έχοντας αποφυλακιστεί.

 Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα. Έργο PRS20: «Διερεύνηση και Μείωση της Χρήσης Ναρκωτικών Νυν και Πρώην Κρατουμένων μέσω Προγραμμάτων Ανάλυσης Δεδομένων και Προγραμμάτων Παρέμβασης» (DG JUSTICE – Ευρωπαϊκή Επιτροπή)

Στο πρόγραμμα αυτό συμμετέχουν 5 χώρες (Βέλγιο, Κύπρος, Ελλάδα, Λιθουανία, Λουξεμβούργο) με συντονίστρια χώρα την Κύπρο (Αρχή Αντιμετώπισης Εξαρτήσεων Κύπρου).

Από την Ελλάδα συμμετέχει το ΕΠΙΨΥ/ΕΚΤΕΠΝ. Στόχος του προγράμματος είναι η εκτίμηση των αναγκών κρατουμένων και αποφυλακισμένων, καθώς και ο σχεδιασμός εξατομικευμένων παρεμβάσεων για τη μείωση της χρήσης ναρκωτικών στις φυλακές και την αντιμετώπιση νέων απειλών. Φιλοδοξεί να διερευνήσει την έλλειψη παρεμβάσεων για τα ναρκωτικά στις ευρωπαϊκές φυλακές και στην απουσία προγραμμάτων σχεδιασμένων με γνώμονα τις ανάγκες των κρατουμένων και των αποφυλακισμένων. Η διάρκεια του Έργου είναι διετής: 01/01/2021 - 31/12/2022.

 Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα. «Αναπτύσσοντας Ολοκληρωμένα Συστήματα Θεραπείας για τα Ναρκωτικά στις Φυλακές» (2021-2022). Πρόγραμμα της Ομάδας Πομπιντού (Pompidou Group) – Συμβούλιο της Ευρώπης

Το ΕΚΤΕΠΝ συμμετέχει στο νέο Πρόγραμμα της Ομάδας Πομπιντού – που ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2020 – το οποίο στοχεύει στην ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (South-East Europe SEE) σχετικά με τη θεραπεία και την επανένταξη των κρατουμένων χρηστών ναρκωτικών στις φυλακές. Σκοπός του Προγράμματος είναι η παροχή βοήθειας σε χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την ανάπτυξη σχετικών προγραμμάτων και την υιοθέτηση στρατηγικών για τη θεραπεία και την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων χρηστών ναρκωτικών.

Ανακόπτεται το 2019 η αυξητική τάση στον αριθμό των κατηγορηθέντων για τα ναρκωτικά, η οποία είχε ξεκινήσει το 2010. Η ίδια σταθεροποίηση παρατηρείται και στον αριθμό κρατουμένων για αδικήματα σχετικά με ναρκωτικά, ο οποίος ακολουθούσε αυξητική πορεία από το 2016, τρία χρόνια μετά από την ψήφιση του 4139/13 που ουσιαστικά αποποινικοποίησε τη χρήση.

Μείωση της βλάβης

Αυξημένο, σε σχέση με το 2019 (14,6% και 17,6%, αντίστοιχα) είναι το ποσοστό των νέων HIV διαγνώσεων που δηλώθηκαν το 2020 στον ΕΟΔΥ που συνδέονται με την ενέσιμη χρήση. Την ίδια εικόνα παρουσιάζουν και τα στοιχεία του ΕΚΤΕΠΝ. Η αυξητική τάση θα παρακολουθείται και η ελπίδα είναι να οφείλεται στα προγράμματα «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΗCV/HIV» και «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ», τα οποία προκάλεσαν την επέκταση των ορολογικών ελέγχων στο πληθυσμό των ενεργών χρηστών.

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα. Πρωτοβουλία μείωσης της βλάβης από το EMCDDA: αυξάνοντας την πρόσβαση στον ιατρικό έλεγχο και τη θεραπεία της ηπατίτιδας C μέσα από τις υπηρεσίες υγείας

Εφαρμόστηκε και στην Ελλάδα, από το ΕΠΙΨΥ/ΕΚΤΕΠΝ η πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κέντρου να στηρίξει τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εφαρμόσουν επιστημονικά τεκμηριωμένες πολιτικές και πρακτικές για να εντοπίσουν και να πάρουν μέτρα αύξησης της πρόσβασης των χρηστών στον ιατρικό έλεγχο και τη θεραπεία της ηπατίτιδας C.

Το πρόγραμμα βασίστηκε σε ποσοτική και ποιοτική μεθοδολογία. Τρεις ομάδες ερωτώμενων α) χαράσσαντες πολιτική, (β) αρμόδιοι επαγγελματίες υγείας και γ) ωφελούμενοι και Μη-Κυβερνητικές-Οργανώσεις (ΜΚΟ) συμπλήρωσαν σχετικό ερωτηματολόγιο (διαφορετικό για την κάθε ομάδα και συμμετείχαν σε διαδικτυακές συναντήσεις όπου συζητήθηκαν τα εμπόδια, οι προκλήσεις και προτάσεις για την επίλυσή τους. Η τελική Έκθεση θα σταλεί στο Ευρωπαϊκό Κέντρο κι στους Έλληνες χαράσσαντες πολιτική.

Διπλασιάστηκε σχεδόν το 2019 σε σχέση με το 2018 ο αριθμός των συριγγών που διανεμήθηκαν σε ενδοφλέβιους χρήστες (464.745 και 245.860, αντίστοιχα) ως αποτέλεσμα μιας μαζικής προσπάθειας από τους φορείς θεραπειάς (ΚΕΘΕΑ, ΟΚΑΝΑ και ΕΟΔΥ) και από τις ΜΚΟ (STEPS, Γιατροί του Κόσμου και PRAKSIS).

Η Εθνική Στρατηγική και ιδιαίτερα το Σχέδιο περιλαμβάνει ειδικές δράσεις για αρκετά από τα προβλήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω (όπως, π.χ. η κατάσταση στις φυλακές και η πρόληψη) . Εδώ, όμως, δεν μπορεί να γίνει λεπτομερής αναφορά επειδή τα κείμενα αυτά δεν είναι ακόμα εγκεκριμένα.

Με την πανδημία σε αποδρομή, θα μπορέσουμε σύντομα να αφοσιωθούμε πιο εντατικά και ουσιαστικά με το έργο μας, τόσο εμείς οι επαγγελματίες, όσο και οι χαράσσαντες πολιτική.

Δείτε επίσης στην ιστοσελίδα του ΕΚΤΕΠΝ: www.ekterp.gr

Ελληνική Βιβλιογραφία για τα Ναρκωτικά και το Αλκοόλ 2020

DESKTOP PUBLISHING: Ε. ΒΛΑΣΣΟΠΟΥΛΟΥ – Π. ΠΡΑΣΣΑ

ISSN: 1792 6297

Αποποίηση ευθύνης: Το ΕΚΤΕΠΝ δεν είναι σε θέση να εγγυηθεί την ακρίβεια των πληροφοριών που προέχονται από εξωτερικές πηγές και δεν φέρει ευθύνη για τις συνέπειες που θα μπορούσαν να προκύψουν από τη χρήση τους

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ,
ΝΕΥΡΟΕΠΙΣΤΗΜΩΝ και ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ «ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΦΑΝΗΣ»

Ιούνιος 2021

ΤΘ 66 517, ΤΚ 156 01 ΠΑΠΑΓΟΥ

T / 210 6536902

F / 210 6537273

E / ektepn@ektepn.gr

www.ektepn.gr

Με τη στήριξη και τη χρηματοδότηση του
Υπουργείου Υγείας